

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ. В ПРАЦЯХ ПРОФ. В.Л. КІРПІЧОВА

Радогуз С.А.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків*

Життя і діяльність В.Л. Кірпи́чова припали на період бурхливого розвитку промисловості в Російській імперії: розвивалися гірництво й металургія, розгорталася мережа залізниць, тощо. Для забезпечення потреб промисловості країна потребувала значного числа кваліфікованих кадрів, які б могли організувати заводи і фабрики, уміли б ними керувати, запроваджуючи у виробництво всі досягнення науково-технічного поступу. Незважаючи на авторитетність професії і зростаюче число бажаючих отримати вищу інженерну освіту, кількість навчальних закладів залишалася незначною, а чисельність студентів була обмеженою. Головною причиною обмеження розвитку вищих інженерних шкіл у середині XIX ст. було негативне ставлення багатьох урядовців до створення нових технічних вишів.

За цих обставин дискусії щодо вищої технічної освіти на теренах Російської імперії піднімалися протягом усієї другої половини XIX ст. При цьому обговорення йшло за двома напрямками: а) чи потрібно створювати нові вищі спеціальні навчальні заклади; б) якою має бути вища інженерна школа. На обидва питання давалися принципово різні відповіді.

Погляди різних науково-освітніх та технічних діячів у цьому напрямі також часто були діаметрально протилежними. Так серед університетської професури було багато прихильників ідеї створення «факультетів прикладних наук» чи «механічних і фізико-хімічних відділів», натомість промисловці та представники спеціальних вишів виступали за створення технологічних та політехнічних інститутів.

У контексті розвитку вищої технічної освіти в другій половині XIX ст. найбільш рельєфною була діяльність В.Л. Кірпи́чова, який сформулював власне бачення вищої технічної школи ще у 80-х рр. XIX ст., коли його було призначено директором ХПТІ. Вчений сформував власні погляди, як на місце вищої технічної школи у житті суспільства, так і на перспективи її розвитку.

До основних принципів вищої інженерної освіти, на думку В.Л. Кірпи́чова, належали: 1) широка наукова підготовка як фактор, що формує здатність до самоосвіти; 2) розуміння прикладної науки, як «вільної науки», прирівнювання інженерів до випускників університетів, які мали суто науково-теоретичну освіту; 3) поєднання практичного навчання у інститутських майстернях із виробничою практикою; 4) необхідність балансу між науковою та практичною підготовкою; 5) формування художнього смаку та розвиток творчої фантазії; 6) необхідність гуманітарної підготовки інженерів як майбутніх керівників підприємств; 7) необхідність поєднання лекційного методу та практичних бесід (семінарів) для ефективного науково-освітнього процесу. Активна організаційна та громадська діяльність В.Л. Кірпи́чова сприяла розвитку цілої мережі технічних вишів в країні, а також створенню нової моделі інженерної школи – Політехнічного інституту.